

ЭВОЛЮЦИОННЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОЦЕССНОГО ПОДХОДА К УПРАВЛЕНИЮ КАЧЕСТВОМ

ЦИОМАШКО Ю. С., СТАНКЕВИЧ И. В.

УДК 005.62 (091)

Циомашко Ю. С., Станкевич И. В. Эволюционные предпосылки формирования процессного подхода к управлению качеством

В статье исследованы основные этапы эволюции понимания и формирования подходов к управлению качеством. Прослежены возникновение и путь развития научной мысли в теории управления качеством с точки зрения процессного подхода. Обоснована актуальность повышения уровня результативности и эффективности деятельности организации за счет создания, обеспечения и управления системой взаимосвязанных процессов. Проведенные исследования позволили выделить восемь основных этапов эволюции в управлении качеством, что нашло отражение в разработанной авторами схеме. Установлено, что процессный подход, который был предложен еще в 1920-х гг. представителями административного менеджмента, сегодня является основным подходом к управлению качеством и отвечает требованиям современности. В ходе анализа исторического формирования подходов к управлению качеством определены эволюционные предпосылки, которые способствовали внедрению и распространению процессного подхода к управлению качеством как основы успешного функционирования организации.

Ключевые слова: качество, управление качеством, процессный подход, система управления качеством, стандарты ISO серии 9000.

Рис.: 1. **Библ.:** 15.

Циомашко Юлия Сергеевна – аспирантка, кафедра менеджмента и маркетинга, Одесская национальная академия связи им. А. С. Попова (ул. Ковальская, 1, Одесса, 65029, Украина)

E-mail: cuo@bk.ru

Станкевич Ирина Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента и маркетинга, Одесская национальная академия связи им. А. С. Попова (ул. Ковальская, 1, Одесса, 65029, Украина)

E-mail: arnika@ukr.net

УДК 005.62 (091)

Циомашко Ю. С., Станкевич И. В. Эволюционные предпосылки формирования процессного подхода к управлению качеством

В статье исследованы основные этапы эволюции понимания и формирования подходов к управлению качеством. Прослежены возникновение и путь развития научной мысли в теории управления качеством с точки зрения процессного подхода. Обоснована актуальность повышения уровня результативности и эффективности деятельности организации за счет создания, обеспечения и управления системой взаимосвязанных процессов. Проведенные исследования позволили выделить восемь основных этапов эволюции в управлении качеством, что нашло отражение в разработанной авторами схеме. Установлено, что процессный подход, который был предложен еще в 1920-х гг. представителями административного менеджмента, сегодня является основным подходом к управлению качеством и отвечает требованиям современности. В ходе анализа исторического формирования подходов к управлению качеством определены эволюционные предпосылки, которые способствовали внедрению и распространению процессного подхода к управлению качеством как основы успешного функционирования организации.

Ключевые слова: качество, управление качеством, процессный подход, система управления качеством, стандарты ISO серии 9000.

Рис.: 1. **Библ.:** 15.

Циомашко Юлия Сергеевна – аспирантка, кафедра менеджмента и маркетинга, Одесская национальная академия связи им. А. С. Попова (ул. Ковальская, 1, Одесса, 65029, Украина)

E-mail: cuo@bk.ru

Станкевич Ирина Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра менеджмента и маркетинга, Одесская национальная академия связи им. А. С. Попова (ул. Ковальская, 1, Одесса, 65029, Украина)

E-mail: arnika@ukr.net

UДК 005.62 (091)

Tsiomashko Y. S., Stankevich I. V. Evolution Prerequisites of Formation of the Process Approach to Quality Management

The article studies main stages of evolution of understanding and formation of approaches to quality management. It traces appearance and development of scientific thought in the theory of quality management from the point of view of the process approach. It justifies urgency of increase of the level of effectiveness and efficiency of activity of an organisation by means of creation, provision and management of the system of interconnected processes. It used the conducted studies to allocate eight main stages of evolution in quality management, which was reflected in the scheme developed by the authors. The article establishes that the process approach, which was offered in 1920s by representatives of administrative management, is the main approach today to quality management and meets requirements of the modern world. In the course of analysis of historic formation of approaches to quality management the article identifies evolution prerequisites that promoted introduction and distribution of the process approach to quality management as the basis of successful functioning of an organisation.

Key words: quality, quality management, process approach, quality control system, ISO 9000.

Pic.: 1. **Bibl.:** 15.

Tsiomashko Yuliya S. – Postgraduate Student, Department of Management and Marketing, Odessa National Academy of Telecommunications named after A. S. Popov (vul. Kovalska, 1, Odessa, 65029, Ukraine)

E-mail: cuo@bk.ru

Stankevich Irina V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Management and Marketing, Odessa National Academy of Telecommunications named after A. S. Popov (vul. Kovalska, 1, Odessa, 65029, Ukraine)

E-mail: arnika@ukr.net

Зміни в економічних відносинах між суб'єктами господарювання, потребах організацій, підвищення вимог щодо якості продукції (послуг) з боку вибагливих споживачів диктують нові умови успішного функціонування організацій на певному сегменті ринку.

Тобто, перед організаціями постає питання підвищення рівня результативності та ефективності своєї діяльності, що, як доведено рядом дослідників і науковців, може бути досягнуто за рахунок створення, забезпечення та управління системою взаємопов'язаних процесів. Як

зазначено в роботі [1], організація повинна прагнути до об'єднання процесів створення продукції або послуг з процесами, які дозволяють відстежити відповідність продукції або послуги потребам замовника (споживача). Таким чином, основою успішного функціонування організації є процесний підхід щодо управління якістю продукції (послуг).

Спроби систематизації еволюційного розвитку підходів до управління якістю робилися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема Репіним В. В., Рєдько Л. А., Козіциною Н. В., Єліферовим В. Г., Скрипко Л. Є., Ребріним Ю. І., Гольдштейном Г. Я., Ксенчуком Є. В. [2 – 6, 13, 15] та ін. Кожен з авторів пропонував власну точку зору на основні етапи та підходи в історії розвитку управління якістю, доповнюючи один одного та здійснюючи внесок у формування сучасних підходів до управління якістю. Однак, всупереч багатьом роботам з цієї проблеми, залишаються недостатніми напрацювання щодо розуміння та формування підходів до управління якістю з точки зору процесного підходу.

У ході аналізу історичного формування підходів до управління якістю визначити еволюційні передумови, що сприяли виникненню та розвитку процесного підходу до управління якістю як основи успішного функціонування організації.

Для того, щоб отримати найбільш повне уявлення про те, яким чином протягом багатовікової історії розвивалися і вдосконалювалися підходи до управління якістю, необхідно розглянути основні етапи їх еволюції. Адаже зміни одного підходу до управління якістю на інший розмиті в часі і не завжди є чітко відокремленими та змістовно незалежними. Тому етапи еволюції розвитку управління якістю мають доволі умовний характер. Кожен наступний етап, не відкидаючи попереднього, вбирає в себе раніше використовувані методи і підходи [2].

Розглянемо еволюційні етапи формування підходів до управління якістю, простеживши виникнення та шлях розвитку наукової думки стосовно процесного підходу.

Перший етап. До кінця XIX сторіччя спостерігався період «донаукового менеджменту» (1846 – 1900 рр.), який характеризувався безсистемним управлінням фабриками, працівниками, виробництвом, самостійністю працівника у вирішенні питань з вироблення продукції необхідної якості [3].

Другий етап. На початку XX сторіччя (1900 рр.) загальні вимоги до якості продукції та відповідальність за якість виконаної цехом роботи було перекладено на майстра цеху. Відповідальність за якість виконання конкретної операції залишалась на працівнику цеху.

Третій етап. Вперше смислового значення управління було надано Ф. У. Тейлором як «організації виробництва». Основні теоретичні концепції викладено в його роботах «Управління фабрикою» (1903 р.), «Принципи наукового управління» (1911 р.), «Свідчення перед спеціальною комісією Конгресу» (1912 р.) [3]. Перша система Тейлора була запропонована у 1905 р. Організаційно вона передбачала встановлення технічних і виробничих норм фахівцями та інженерами, а робітники

лише були зобов'язані їх виконувати. Ця система встановлювала вимоги до якості виробів (деталей) у виді полів допусків і вводила певні шаблони, налаштовані на верхню і нижню межі допусків – прохідні і непрохідні калібри. Для забезпечення успішного функціонування системи Тейлора були введені перші професіонали в сфері якості – інспектори (технічні контролери). Система мотивації передбачала штрафи за дефекти і брак, а також звільнення. Система навчання зводилася до професійного навчання і навчання працювати з вимірвальним і контрольним устаткуванням [4].

Відзначені особливості системи Тейлора робили її системою управління якістю кожного окремо взятого виробу (деталі).

Четвертий етап. У 1924 р. була створена група під керівництвом Р. Л. Джонса, що заклала основи статистичного управління якістю. Це були розробки контрольних карт, виконані Вальтером Шухартом, перші поняття і таблиці вибіркового контролю якості, розроблені Г. Доджем і Г. Ромінгом, що стали початком статистичних методів керування якістю [5]. Е. Демінг запропонував 14 принципів підвищення якості, висунувши ідею про скасування оцінки завдань і результатів виконання роботи. На його думку, вони створювали атмосферу страху, сприяли короткостроковому внеску в роботу, ігноруючи довгострокові завдання, і руйнували роботу в командах. Спираючись на точку зору Е. Демінга і розвиваючи її, Д. Джуран ввів термін якості як «відповідності вимогам споживача» («Fitness for use»). Він показав відповідальність управління за хронічні наслідки невідповідностей і доповнив статистичні методи контролю якості систематичними методами вирішення проблем якості, пропонуючи 10 етапів її підвищення.

Автори Ребрін Ю. І. [4], Скрипко Л. Є. [6] відзначають, що саме в цей період було закладено основи процесного підходу в розумінні того, що продукція – це результат здійснення виробничих процесів, тому управляти необхідно процесами. Акцент з інспекції та виявлення дефектів був перенесений на їхнє попередження шляхом визначення причин дефектів та їхнього усунення на основі вивчення процесів й управління ними.

Застосування процесного підходу в управлінні пов'язують з іменем засновника адміністративного менеджменту – Анрі Файолам. У своїй найбільш відомій роботі «Загальне і промислове управління» (1916 р.) він виділив 14 основних принципів управління, якими користуються і сьогодні. В управлінській діяльності він вперше виділив функції планування, організації, мотивації, координації та контролю [3]. Однак представники адміністративного менеджменту в процесному підході були схильні розглядати функції управління як незалежні одна від одної, не враховуючи на той період їх взаємозв'язок та взаємодію.

Проте завдяки результатам наукових досліджень більш складною стала мотивація труда, насамперед враховувалась точність налаштованості процесу, аналіз тих чи інших контрольних карт, карт регулювання та контролю. До професійного навчання додалося навчання статистичним методам аналізу, регулювання й контролю. Стали більш складними і відносини постачальник – спо-

живач. У них велику роль почали відігравати стандартні таблиці та статистичний приймальний контроль.

П'ятий етап. Цей період став перехідним від контролю якості до управління якістю. Перші чотири етапи було орієнтовано на контроль якості готової продукції. З середини 50-х років ХХ ст. відбулося зміщення від контролю до управління якістю, що пов'язано із запропонованою у 1950-х роках концепцією TQC (Total Quality Control) американським вченим А. Фейгенбаумом, який опублікував у 1957 р. статтю «Комплексне управління якістю» [4].

Запропонована система якості передбачала інтегрований безперервний контроль над всіма ключовими видами діяльності. Системний підхід у 60-х, 70-х рр. стає універсальною ідеологією управління, а системний аналіз – загальноновизнаним інструментарієм. Застосування теорії систем до управління полегшило для керівників завдання побачити організацію (фірму) в єдності її складових частин та їх динаміки [3]. Для забезпечення комплексності контролю та управління якістю необхідно було враховувати всі процеси виробництва, чіткий взаємозв'язок підрозділів, що беруть участь у вирішенні проблем якості. Саме у цей період поряд із системним підходом набувають розвитку ідеї процесного підходу, закладені ще на початку ХХ сторіччя вченими класичної школи управління.

Шостий етап. У 80-х рр. почався перехід від концепції TQC до концепції TQM (Total Quality Management). Така зміна в історії управління якістю означала, що методи оперативного характеру, використовувані для виконання вимог до якості, стали розповсюджуватись і на довготривалі завдання розвитку організації, вирішувані за допомогою комплексного підходу до управління організацією.

Головна ідея TQM полягала в тому, що управління всіма сферами діяльності підприємства організовується, виходячи з інтересів якості, але не тільки якості продукції, але й якості організації роботи в компанії, включаючи роботу персоналу. Сутність ідеї нової концепції полягала у таких принципах: орієнтація на споживачів, залучення персоналу до роботи з якості, постійне поліпшення, пріоритет запобіжних дій над коригуваними, комплексне вирішення завдань забезпечення якості на всіх етапах життєвого циклу продукції, достовірність даних про якість. Така концепція передбачала постійне паралельне вдосконалення трьох складових:

- ✦ якості продукції;
- ✦ якості організації процесів;
- ✦ рівня кваліфікації персоналу.

Відповідно до принципів TQM результативність діяльності організації може бути підвищена за умов формування системи управління якістю на основі взаємопов'язаних процесів. Тобто організація повинна забезпечити взаємодію процесів створення продукції або послуг з процесами, які дозволяють відстежити відповідність продукції або послуги потребам замовника. Для досягнення найкращого результату відповідні ресурси та діяльність, в яку вони залучені, потрібно розглядати як процес. Таким чином, процесний підхід набув ще більшого розвитку як основа успішного управління всією системою взагалі.

Сьомий етап. На основі методологічних підходів і принципів TQM у березні 1987 р. [7] технічний комітет 176 Міжнародної організації зі стандартизації (International Organization for Standardization, надалі – ISO) розробив проект групи стандартів ISO серії 9000, що були спрямовані на визначення вимог до систем управління якістю та принципово відрізнялись від попередників своєю універсальністю. Вони призначені як для підприємств різних галузей, форм і спеціалізацій, так і для різних країн з різним державним устроєм та віросповіданням [2, 5].

З моменту першого видання стандарти ISO постійно оновлювались, удосконалювались та доповнювались. Сьогодні основними діючими є такі версії міжнародних стандартів ISO серії 9000:

- ✦ ISO 9000:2005 «Quality management systems – Fundamentals and vocabulary» [8];
- ✦ ISO 9001:2008 «Quality management systems – Requirements» [9];
- ✦ ISO 9004:2009 «Managing for the sustained success of an organization – A quality management approach» [10].

Значені стандарти допомагають підприємствам формалізувати їх систему управління, вводячи такі системоутворюючі поняття, як процесний підхід, внутрішній аудит, коригувальні та запобіжні дії. Як зазначено у [11], відповідність стандартам ISO 9000 свідчить про деякий рівень надійності постачальника і добротності його компанії. З точки зору сучасних компаній, відповідність вимогам ISO 9001 – той мінімальний рівень, який дає можливість входження до ринку. Сам сертифікат відповідності ISO 9001 є зовнішнім незалежним підтвердженням досягнення вимог стандарту.

Восьмий етап. Сьогодні стандарти ISO серії 9000 прийнято як національні в багатьох країнах світу. Як зазначають автори [6, 12], у виробничій практиці з 2000 року почав широко використовуватись процесний підхід, коли під час перегляду стандартів ISO серії 9000 було запропоновано абсолютно нову ідеологію забезпечення якості, в якій основою побудови й функціонування системи управління якістю став процесний підхід. Слід погодитись з автором [13], який відзначає, що до цього моменту, фактично, переважав функціональний підхід. Така система змушувала персонал добре виконувати функції, але не орієнтувала на досягнення результату. Вимоги, зазначені у стандарті ISO 9001, сприяли прийняттю процесного підходу під час розроблення, запровадження та поліпшування результативності системи управління якістю для підвищення задоволеності замовника виконанням його вимог [14]. Управляючи процесами і постійно їх удосконалюючи, підприємство досягає високої ефективності своєї діяльності. В останній версії стандарту ISO 9001 від 2008 р. концепція процесного підходу залишилась базовою для організації системи управління якістю. Таким чином, застосування та поширення процесного підходу стало значним поворотом в управлінській думці сьогодення.

Проведені дослідження дозволили виділити вісім основних етапів еволюції в управлінні якістю, представлених на рис. 1.

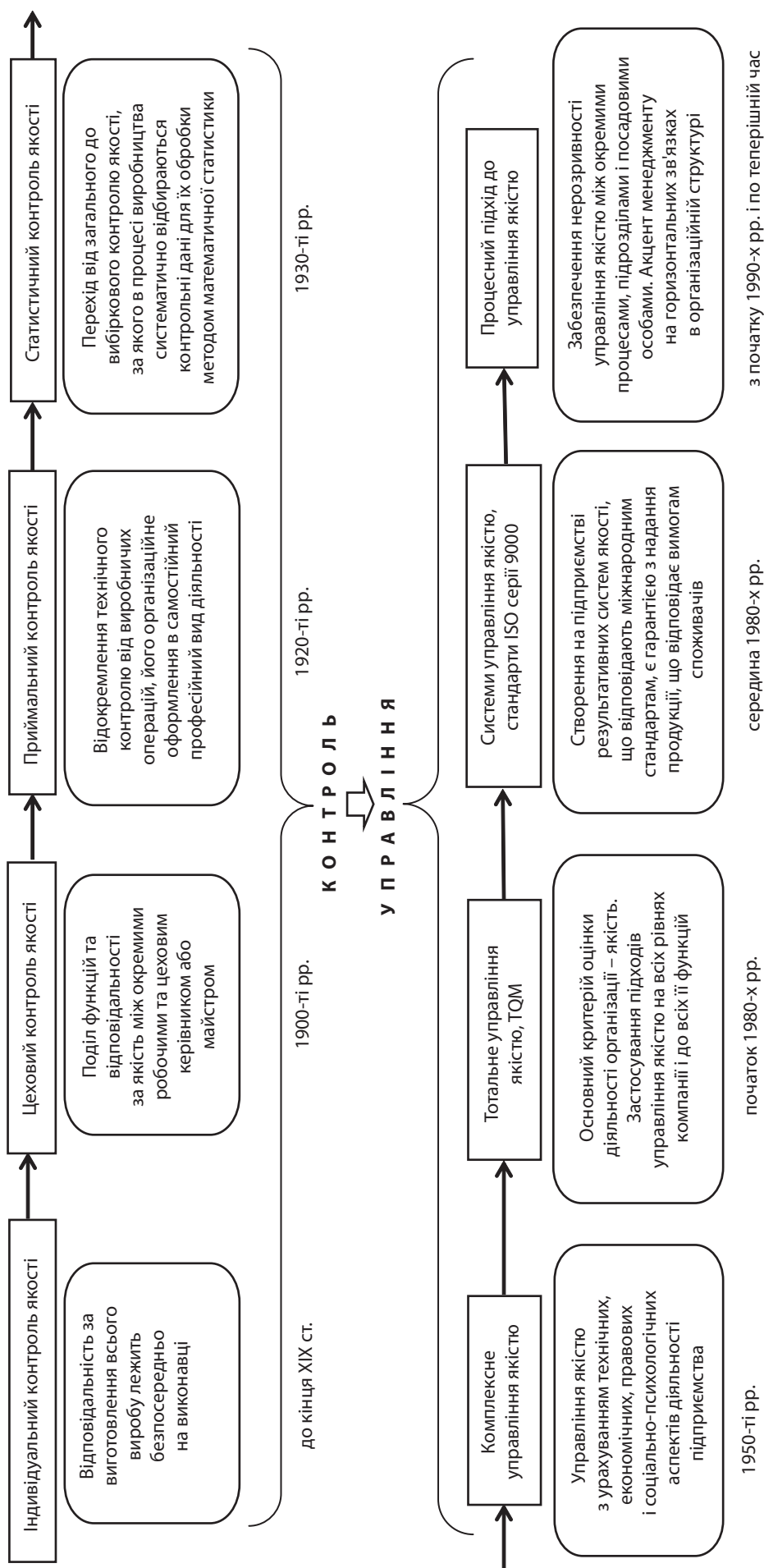

Рис. 1. Еволюція підходів до управління якістю

Примітка: складено авторами по [1, 2].

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши еволюційні етапи формування підходів до управління якістю, доходимо висновку, що їх історичний розвиток йшов у напрямку ускладнення та вдосконалення, від перевірки виробленого товару до системи загального управління якістю. Управління якістю здійснювалось відповідно до поставлених задач з урахуванням виробничих і технологічних досягнень та потреб свого часу, маючи несистематичний локальний характер. У наш час відбуваються глибокі зміни в суспільному способі виробництва, здійснюється нова інформаційна революція, що так чи інакше може позначитися на діяльності будь-якої компанії.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що процесний підхід, який був запропонований ще у 1920-х рр. представниками адміністративного менеджменту, сьогодні є основним підходом до управління якістю з метою успішного функціонування організації та відповідає вимогам сучасності. Він ґрунтується на основі застосування в межах організації системи процесів разом з їх ідентифікуванням і взаємодіями, а також керуванням ними для одержання бажаного результату [11].

Нами визначено такі еволюційні передумови, що сприяли запровадженню та поширенню процесного підходу до управління якістю:

- ✦ зазначені у міжнародному стандарті ISO 9001 вимоги, що сприяли прийняттю процесного підходу під час розробляння, запровадження та поліпшення результативності системи управління якістю для підвищення задоволеності замовника виконанням його вимог;
- ✦ потреба у створенні еластичної системи управління в умовах економічної нестабільності;
- ✦ необхідність у забезпеченні неперервного контролю зв'язків окремих процесів у межах системи процесів, а також їх поєднань і взаємодій;
- ✦ необхідність визначення причин і місця погіршення якості для більш ефективного прийняття рішень;
- ✦ потреба у запровадженні системи показників зі встановленням контрольних точок, що дозволяє здійснювати оцінку результативності окремого процесу, результату взагалі та задоволеності споживачів;
- ✦ потреба у формуванні єдиної мови та графічної інтерпретації опису діяльності, зрозумілих для усіх учасників процесу.

У подальших дослідженнях процесний підхід буде розглядатися з позиції розробки системи показників та оцінки результативності процесів системи управління якістю організації. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Открытый портал о стандартах. Управление качеством: Принципы TQM [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.standard.ru/iso9000/iso9000-txt14.phtml>
2. **Козицына Н. В.** Мировая эволюция менеджмента качества / Н. В. Козицына // Управление качеством. – 2010. – № 5. – С. 39 – 42.

3. **Гольдштейн Г. Я.** Основы менеджмента : учеб. пособие / Г. Я. Гольдштейн. – [2-е изд., доп. и перераб.]. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2003. – 148 с.

4. **Ребрин Ю. И.** Управление качеством : учеб. пособ. / Ю. И. Ребрин. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2004. – 174 с.

5. **Редько Л. А.** Всеобщее управление качеством. Принципы и содержание концепции TQM : учеб. пособ. / Л. А. Редько, В. В. Редько, И. В. Плотнокова. – [В 2-х ч. Ч. 1]. – Томск : Изд-во ТПУ, 2012. – 196 с.

6. **Скрипко Л. Е.** Процессный подход в управлении качеством : учеб. пособ. / Л. Е. Скрипко. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2011. – 105 с.

7. **Latimer, J.** Friendship among equals. Recollections from ISO's first fifty years / J. Latimer. – Geneva: ISO, 1997 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.iso.org/iso/ru/2012_friendship_among_equals.pdf

8. ISO 9000:2005. Quality management systems – Fundamentals and vocabulary (E). – Geneva: International Organization for Standardization, 2005. – 30 p.

9. ISO 9001:2008. Quality management systems – Requirements (E). – Geneva: International Organization for Standardization, 2008. – 27 p.

10. ISO 9004:2009 «Managing for the sustained success of an organization – A quality management approach (E). – Geneva: International Organization for Standardization, 2009. – 46 p.

11. **Гарин А. В.** Нормирование качества. Выбор и применение стандартов ISO серии 9000 / А. В. Гарин. – [от 2010-02-08] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.klubok.net/article2375.html>

12. Проект «Система менеджмента качества». Стандарты ISO 9000. Развитие ISO 9000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.kpms.ru/Standart/ISO_Develop.htm#

13. **Ксенчук Е. В.** Процессный подход в управлении / Е. В. Ксенчук. – [Российский портал открытого образования] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://quality.eup.ru/DOCUM2/presentofkas.html>

14. Системы управления качеством. Вимоги (ISO 9001: 2008, IDT): ДСТУ ISO 9001: 2009. – [На заміну ДСТУ ISO 9001: 2001; чинний від 2009 09 01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2009. – 20 с. – (Національний стандарт України).

15. **Репин В. В.** Процессный подход к управлению. Моделирование бизнес-процессов / В. В. Репин, В. Г. Елифеев. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 544 с.

REFERENCES

Goldshhteyn, G. Ya. *Osnovy menedzhmenta* [Principles of Management]. Taganrog: Izd-vo TRTU, 2003.

Garin, A. V. "Normirovanie kachestva. Vyor i primeneniye standartov ISO serii 9000" [Quality standards. Selection and application of ISO 9000]. <http://www.klubok.net/article2375.html>

ISO 9000:2005. *Quality management systems – Fundamentals and vocabulary (E)*. Geneva: International Organization for Standardization, 2005.

ISO 9001:2008. *Quality management systems – Requirements (E)*. Geneva: International Organization for Standardization, 2008.

ISO 9004:2009 «*Managing for the sustained success of an organization – A quality management approach (E)*. Geneva: International Organization for Standardization, 2009.

Kozitsyna, N. V. "Mirovaia evoliutsiia menedzhmenta kachestva" [The global evolution of quality management]. *Upravlenie kachestvom*, no. 5 (2010): 39-42.

Ksenchuk, E. V. "Protsessnyy podkhod v upravlenii" [The process approach to management]. <http://quality.eup.ru/DOCUM2/presentofkas.html>

Latimer, J. "Friendship among equals. Recollections from ISO's first fifty years" / http://www.iso.org/iso/ru/2012_friendship_among_equals.pdf

"Otkrytyy portal o standartakh. Upravlenie kachestvom: Printsipy TQM" [Open portal about standards. Quality Management: Principles of TQM]. <http://www.standard.ru/iso9000/iso9000-txt14.phtml>

"Proekt «Sistema menedzhmenta kachestva». Standarty ISO 9000. Razvitiye ISO 9000" [The project "Quality Management System". The ISO 9000 standards. The development of ISO 9000.]. http://www.kpms.ru/Standart/ISO_Develop.htm#

Redko, L. A., Redko, V. V., and Plotnikova, I. V. *Vseobshchee upravlenie kachestvom. Printsipy i sodержanie kontseptsii TQM* [Total Quality Management. The principles and content of the concept of TQM]. Tomsk: Izd-vo TPU, 2012.

Rebrin, Yu. I. *Upravlenie kachestvom* [Quality management]. Taganrog: Izd-vo TRTU, 2004.

Repin, V. V., and Eliferov, V. G. *Protsessnyy podkhod k upravleniiu. Modelirovaniye biznes-protsessov* [The process approach to management. Modeling business processes]. Moscow: Mann, 2013.

Systemy upravlinnia yakistiu [Quality Management Systems]. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy, 2009.

Skipko, L. E. *Protsessnyy podkhod v upravlenii kachestvom* [The process approach to quality management]. St. Petersburg: Izd-vo SPbGUEF, 2011.

УДК 338.24.01

КАТЕГОРИЯ Й ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»: ОНТОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ, ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

НАУМІК К. Г.

УДК 338.24.01

Наумік К. Г. Категорія й поняття «комунікаційна діяльність»: онтологічні відмінності, особливості дослідження та розвитку

Автором проведено категоризацію та розвиток змісту поняття «комунікаційна діяльність». У класі категорії «діяльність», окрім комунікаційної, виділено виробничу, споживчу та пізнавальну. У класі категорії «комунікаційний» виділено комунікаційний процес, комунікаційну структуру, комунікаційну систему тощо. Об'єднання двох категорій – «діяльність» і «комунікація» – зумовило поєднання змісту двох відповідних понять. Автором визначено, що проблема співвіднесення поняття й категорії – це проблема співвіднесення змісту висловлень про деяку сутність (поняття) із самою сутністю (категорією). У роботі проаналізовано існуючі класичні визначення термінів «поняття» (процес поняттязації) і «категорія» (процес категоризації). Як наслідок, показано їх послідовність у процесі розвитку наукового дослідження. Автором досліджено особливості формування категорії та поняття, визначено їх взаємозв'язок у процесі створення науково-методологічного понятійного базису дослідження, розкрито функції понять та категорій у їх взаємозв'язку. Одна з основних функцій поняття, і, як наслідок, процесу поняттязації – це додання ясності для людського розуму форми явищу, що досліджується, шляхом виділення загального. Додатково автором виділено гносеологічний аспект пояснення категорій, коли явище пізнається раніше, ніж визначається сутність та буттєвий аспект пояснення категорій, коли сутність буття первинна.

Ключові слова: діяльність, категорія, категоризація, комунікаційна діяльність, комунікація, поняття, поняттязізація.

Рис.: 5. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 18.

Наумік Катерина Георгіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: naumik@ukr.net

УДК 338.24.01

UDC 338.24.01

Наумік Е. Г. Категория и понятие «коммуникационная деятельность»: онтологические отличия, особенности исследования и развития

Автором проведена категоризация и развитие содержания понятия «коммуникационная деятельность». В классе категории «деятельность», кроме коммуникационной, выделены производственная, потребительская и познавательная. В классе категории «коммуникационный» выделен коммуникационный процесс, коммуникационная структура, коммуникационная система и др. Объединение двух категорий – «деятельность» и «коммуникация» – обусловило объединение содержания двух соответствующих понятий. Автором определено, что проблема соотношения понятия и категории – это проблема соотношения содержания высказываний о некотором сущем (понятии) с самим этим сущим (категорией). В работе проанализированы существующие классические определения терминов «понятие» (процесс поняттязації) и «категория» (процесс категоризації). Как следствие, показана их последовательность в процессе развития научного исследования. Автором исследованы особенности формирования категорий и понятий, определена их взаимосвязь в процессе создания научно-методологического понятийного базиса исследования, раскрыты функции понятий и категорий в их взаимосвязи. Одна из основных функций понятия, и, как следствие, процесса поняттязації – это придание понятной формы исследуемому явлению путем выделения общего. Дополнительно автором выделен гносеологический аспект объяснения категорий, когда явление познается раньше, чем определяется сущность и бытийный аспект объяснения категорий, когда сущность бытия первична.

Ключевые слова: деятельность, категория, категоризация, коммуникационная деятельность, коммуникация, понятие, поняттязізація.

Рис.: 5. **Табл.:** 4. **Библ.:** 18.

Наумік Катерина Георгіївна – кандидат экономических наук, доцент, докторант, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: naumik@ukr.net

Naumik Y. G. «Communication Activity» – Category and Notion: Ontological Differences, Specific Features of Study and Development

The article provides categorisation and development of the essence of the «communication activity» notion. It marks out in the «activity» category, apart from the communication one, production, consumption and cognitive. It marks out in the «communication» category the communication process, communication structure, communication system, etc. It states that joining two categories – «activity» and «communication» – caused joining the contents of two relevant notions. It also states that the problem of correlation of the notion and category is the problem of correlation of the content of statements about a certain notion with this category. It analyses the existing classical definitions of the terms «notion» (process of conceptuation) and «category» (process of categorisation). As a result, it shows consequence in the process of development of the scientific study. The article studies specific features of formation of categories and notions, identifies their correlation in the process of creation of scientific and methodological notional basis of the study and reveals functions of notions and categories in their correlation. It states that one of the main functions of the notion, and, as a result, of the process of conceptuation, is attaching a clear shape to the studies phenomenon through marking out the common. Additionally, the article specifies the gnosological aspect of explanation of categories, when the phenomenon is perceived earlier than the essence and existence aspect of category explanation are determined, when the essence of existence is prime.

Key words: activity, category, categorisation, communication activity, communication, notion, conceptuation.

Pic.: 5. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 18.

Naumik Yekaterina G. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: naumik@ukr.net